

Två patientböcker om hjärtoperationer

Gösta Pettersson, Marie Stoltz-Löfgren, Margareta Åström. **Att hjärtopereras. Vad händer före, under och efter en hjärtoperation?** 2:a upplagan. 128 sidor. Västerås: ICA bokförlag, 1999. Pris ca 272 kr. ISBN 91-534-1978-2.

Stig Lodén. **Hjärta med smärta. En bok om livet före, under och efter kranskärlsoperationen.** 192 sidor. Stockholm: Informationsförlaget, 1999. ISBN 91-7736-451-1.

Recensent: Gregor Katz, leg läk Danderyd.

»Att hjärtopereras» föreligger nu i en ny upplaga. Jag läste den första versionen, från 1988, direkt efter min egen kranskärlsoperation. I »Att hjärtopereras» beskrivs kortfattat det tekniska tillvägagångssättet vid olika typer av hjärtoperationer, inklusive behandling av så relativt sällsynta tillstånd som Fallots tetrad, aortakoarktation och hjärttransplantation, tillstånd som man får hoppas flertalet patienter som får undergå sådana ingrepp blir väl förberedda på av sina respektive läkare. Tyvärr saknas en bra beskrivning av hur ett arbetsprov med EKG går till. Varken myokardskintigrafi eller Fragminbehandling finns omnämnda. Författarna tycks inte heller känna till att bypassoperation med hjärt-lungmaskin kan medföra postoperativa neuropsykologiska problem av bestående natur.

Mycket lite utrymme ägnas åt de efter en hjärtoperation vanliga psykologiska komplikationerna. Patienten tillråds att via sköterskan i samband med inskrivning på avdelningen inför operation be om kuratorkontakt för att få hjälp med eftervården. Två av författarna till »Att hjärtopereras» har sin verksamhet förlagd till Göteborg, och en är verksam vid ett privatsjukhus i Danmark. Kanske finns det i dessa regioner möjligheter att med kort varsel ordna med god eftervård. Min personliga erfarenhet talar för att så dock inte är fallet i Stockholmstrakten.

Nytt i den nya upplagan är en kort presentation av Hjärt- och lungsjukas riksförbund, en organisation som

många patienter får kontakt med först efter sin hjärtinfarkt, en kontakt som de borde haft nytta av redan långt tidigare när deras första angina pectoris-attack gav de första varningssignalerna. Nytt är också ett kort avsnitt »Konstgjort hjärta, snart verklighet?» samt att man här föreslår att patienten skall diskutera eftervården med sjuksköterskan och inte, som det stod i den första upplagan, med läkaren. Är detta symtomatiskt för dagens sjukvård?

»Hjärta med smärta» – en lärorik bok

För mig som för fyra år sedan på grund av en instabil angina pectoris blev akut hjärtopererad var det gripande, spännande och lärorikt att få läsa Lodéns bok, som helt bygger på hans dagboksanteckningar. I boken, som är utgiven i samarbete med Hjärt-lungfonden, lär man känna Stig som en utpräglad typ A-människa; som länge även varit storökare. Endast 44 år gammal drabbades han 1983 under en joggingrunda av angina pectoris. Han ville bagatellisera besvären, men hans hustru som är läkare såg till att han kom till en grundlig undersökning, inkluderande angiokardiografi. Det förelåg då ingen indikation för något radikalt ingrepp. Men han rekommenderades viktreduktion samt ändring av kost och livsstil. Tyvärr diskuterar Lodén i sin bok inte varför han då helt ignorerade dessa råd. 1995 var en hjärtoperation nödvändig, och först då, efter upprepade välplanerade vistelser som konvalescent på Förlinge hälsöhem i Jämtland, lyckades han med konsten att bli en »ny människa».

Lodéns bok är utgiven i samarbete med Hjärt-lungfonden. Med sin levande stil ger Lodén läsaren en god inblick i vad en hjärtoperation innebär såväl rent kroppsligt som psykologiskt. Han beskriver den överkänslighet och irritabilitet som så många nyopererade känner, men som de inte blivit upplysta om, som de ofta skäms över och knappast vågar prata om ens med sina närmaste.

En bok att varmt rekommendera

Jag kan varmt rekommendera »Hjärta med smärta» till alla angina pectoris-patienter och till personer som leder stödgrupper för nyopererade, som ju finns tillgängliga i hela Sverige, oftast anordnade av Hjärt- och lungsjukas

riksförbund. Men även läkare som vill sätta sig in i hur en patient kan uppleva sjukvården kan ha glädje av boken. Nästa upplaga bör dock ta upp skillnaden mellan män och kvinnor då det gäller hjärtbesvär. Kanske man kunde anlita några erfarna damer från gruppen »Hjärter Dam». •

Humaniora och medicin i bok om världens farsoter

Berndt Tallerud. **Skräckens tid. Farsoternas kulturhistoria.** 254 sidor. Stockholm: Bokförlaget Prisma, 1999. ISBN 91-518-3498-7.

Recensent: Johan Frostegård, docent, reumatologiska kliniken, institutionen för medicin, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Berndt Talleruds bok »Skräckens tid» om farsoternas kulturhistoria är välskriven och brett upplagd med både kulturhistoria och medicinshistoria i en salig blandning, kryddad med väl inplacerade anekdoter och enskildheter, på ett sätt som idag är ovanligt i medicinhistoriska böcker. Boken inleds med ett Petrarca-citat från digerdödens tid och avslutas med en dyster betraktelse av de måhända oöverstigliga svårigheterna att få fram ett vaccin mot syfilis. Däremellan har Tallerud diskuterat stora farsoter i historien: pest, smittkoppor, kolera, influensa, tuberkulos, syfilis. Han utelämnar dagens stora gissel, malaria och aids, varför framgår inte. Måhända skulle boken ha vunnit på att även dessa sjukdomar behandlades.

En avgörande plats i historien

Inledningsvis noterar Tallerud att man från historikerhåll ofta förtigit farsoternas förekomst och roll i historien, trots att dessa med största sannolikhet spelat en helt avgörande roll i många historiska skeden. Det gäller inte bara pesten (digerdöden) utan, som Tallerud förtjänstfullt visar, även de andra sjukdomarna – hur många visste t ex att